

Obiekt	DAWNY ZESPÓŁ SIEROCIŃCA		
Adres obiektu	80-839, GDAŃSK, ul. SIEROCA 6 i 8 dz. nr 360/1, 360/3, Obręb Geodezyjny nr 90		
Projekt	DOM DANIELA CHODOWIECKIEGO / GÜNTERA GRASSA - PRZYWRÓCENIE WARTOŚCI DAWNEMU ZESPOŁOWI SIEROCIŃCA Z ADAPTACJĄ DO NOWYCH FUNKCJI - KULTURY I TURYSTYKI		
Inwestor	DYREKCJA ROZBUDOWY MIASTA GDAŃSKA 80-560 Gdańsk, ul. Żaglowa 11		Dyrekcja Rozbudowy Miasta Gdańska
Rodzaj dokumentacji	SPRAWOZDANIE Z UZUPEŁNIAJĄCYCH BADAŃ ARCHITEKTONICZNYCH PROWADZONYCH W ZESPOLE DOMU DOBROCZYNNOŚCI I SIEROT W GDAŃSKU		
Branża: Badania Architektoniczne	dr inż. arch. Piotr Samól mgr inż. arch. Michał Kwasek	Data: 2019.07.28	Podpis:
LIPIEC 2019			Egz.

Sprawozdanie z uzupełniających badań architektonicznych prowadzonych w Zespole Domu Dobroczynności i Sierot w Gdańsku w 2019 r.

wykonywanych na podstawie decyzji Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
z dnia 10 maja 2019 r. znak. ZN.5162.2.2019.PT

Opracowali:
dr inż. arch. Piotr Samół
mgr inż. arch. Michał Kwasek

Gdańsk, 28 lipca 2019 r.

Spis rzeczy:

Wstęp

Wyniki uzupełniających badań architektonicznych

Wyniki badań murów

Wstępne wyniki badań stropów

Uzupełnienie interpretacji badań architektonicznych z lat 2016-2017

Przekształcenia sieni w budynku głównym

Przekształcenia klatki schodowej zachodniej i zakrystii z XVIII w.

Wnioski i postulaty

Rys. 1: lokalizacja węzłów badawczych

Rys. 2: rozwarstwienie ścian - uzupełnienie wyników z lat 2016-2017

Rys. 3: odkrywki i rekonstrukcja ułożenia belek w stropie w budynku głównym

Rys. 4: odkrywki i rekonstrukcja ułożenia belek w stropie w budynku pomocniczym

Rys. 5: przekrój przez strop barokowy z poł. XVIII w.

Wstęp

Uzupełniające badania architektoniczne w dawnym Zespole Domu Dobroczynności i Sierot w Gdańsku objęły analizę stropów oraz trzech mieszkań (dwóch zlokalizowanych na parterze, dostępnych z środkowej klatki – C, oraz dobudówki zachodniej) w budynku głównym przy ul. Sierociej 6, które były niedostępne podczas wcześniejszych badań prowadzonych w latach 2016-2017. Badania prowadził autor niniejszego opracowania na podstawie przygotowanego przez siebie programu badań i decyzji Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 10 maja 2019 r. znak. ZN.5162.2.2019.PT przy współpracy mgr inż. arch. Michała Kwaska. Prace in situ prowadzone były od 31 maja do 26 lipca 2019 r. Objęły one wykonane 42 odkrywek badawczych w murach budynku przy ul. Sierociej 6 oraz ocenę przygotowanych przez zamawiającego – firmę architektoniczną Gzowski Architekci – odkrywek stropów w budynkach przy ul. Sierociej 6 i 8.

Prowadzone badania miały na celu uzupełnienie i weryfikację ustaleń badań z lat 2016-2017 w zakresie:

- rozwarstwienia murów pomieszczeń niedostępnych w trakcie wcześniejszych badań;
- weryfikacji pierwotnego układu pomieszczeń budynku głównego w tym zachowanych oryginalnych przejść wraz z rekonstrukcją w planie układów z początku i 2 poł. XVIII w. (po pierwszej znaczącej przebudowie);
- ustalenie historii budowlanej zachodniej klatki schodowej (barokowej), dostępnej z mieszkania nr 17.
- ustalenie oryginalnego ułożenia belek stropowych w obu budynkach (co pozwoli na określenie wpływu na zabytek realizacji komunikacji pionowej – klatek schodowych i wind).

Historia obiektów została już omówiona w studium historycznym dr Janusza Dargacza oraz wynikach badań architektonicznych prof. dr hab. inż. arch. Aleksandra Piwka, dr inż. arch. Piotra Samół, mgr inż. arch. Jaromira Czernichowskiego i mgr inż. arch. Andrzeja Tymińskiego wraz z uzupełnieniami dr inż. arch. P. Samóla i dr Katarzyny Dareckiej. W związku z tym w niniejszym opracowaniu odstępiono od omawiania stanu źródeł i pełnej chronologii obiektu, skupiając się jedynie na korekcie wyników w zakresie trzech badanych mieszkań oraz syntetycznym przedstawieniu układu funkcjonalnego badanych obiektów dla okresu bezpośrednio po ich powstaniu (początek XVIII w.) i po pierwszej znaczącej przebudowie kompleksu (poł. XVIII w.). Opracowanie nie obejmuje interpretacji badań archeologicznych w odniesieniu do architektury (z wyjątkiem obszaru zachodniej klatki schodowej), ponieważ ich wyniki nie zostały dotychczas dostarczone autorowi. W tym miejscu należy jedynie zaznaczyć, że budynek główny jest częściowo nasadzony na starszy fundament z XVI w., być może związany z budynkiem znanym z tzw. Widoku Sztokholmskim.

Ileokroć w niniejszym opracowaniu będzie mowa o budynku głównym – będzie chodziło o budynek przy ul. Sierociej 6 (wraz z aneksami), zamiast budynkiem pomocniczym będzie wymiennie nazywany obiekt przy ul. Sierociej 8.

Wyniki badań architektonicznych

Wyniki badań murów

Badania architektoniczne z lat 2016-2017 objęły łącznie ok. 400 węzłów badawczych. Obecne badania z 2019 r. skupiły się na wnętrzu trzech mieszkań (8, 9 i 17) w budynku głównym. Odstąpiono od badań ścian w mieszkaniu nr 12 w budynku pomocniczym, ponieważ informacje na temat przekształcenia układu w jego obrębie dały już badania uzupełniające prowadzone przeze mnie w końcu 2017 r. (opracowanie w zakresie otworów okiennych i drzwiowych wykonane wspólnie z K. Darecką). Ustalony wówczas przebieg ściany potwierdza także odkryty układ belek stropowych (o czym niżej). Pomiary cegieł w odkrywkach zebrano w tabeli na końcu tego rozdziału – wyniki należy porównywać z wcześniejszymi badaniami prowadzonymi w obiekcie.

W mieszkaniu nr 8 budynku głównego (na wschód od wejścia do głównej sieni), założono 12 węzłów badawczych. Węzeł **A6-01** zlokalizowano w miejscu styku ściany poprzecznej między sienią (C/1) a mieszkaniem (8/1) z północnym murem zewnętrznym. Styk oryginalnej ściany został skuty, wskutek oblicowania ościeży obecnego wejścia do mieszkania (przed 1919 r., zapewne na przełomie XIX i XX w.)¹. Obejmował styk ściany oraz rozkute ościeże zachodnie okna. Węzeł **A6-02** obejmuje ścianę działową z cegieł maszynowych pomiędzy pomieszczeniami 8/1 i 8/2, która została dostawiona do pierwotnego muru zewnętrznego. Węzeł **A6-03** obejmuje komin w pomieszczeniu 8/4, który został wybudowany równocześnie ze związanymi z nim ścianami działowymi z cegieł maszynowych na zaprawie cementowo-wapiennej. Węzeł **A6-04** zlokalizowano w murze południowym w pomieszczeniach 8/5. Obejmował wschodnie ościeże istniejącego okna oraz styk muru z poprzecznego dostawionego poprzez wkucie w mur obwodowy. Wydaje się, że wkucie jest efekt wtórny pogrubienia pierwotnej ściany poprzecznej podczas przebudowy z lat 1919-1920. Kwestię tę będzie można ustalić dopiero podczas prac budowlanych w obiekcie. Kolejne dwa węzły **A6-05** i **A6-06** w pomieszczeniach 8/5 i 8/6 obejmują oba ościeża zamurowanego okna – pionowe fugi są oddalone od siebie o 164 cm co odpowiada wewnętrznym wymiarom okien z pierwszego etapu budowy budynku (144 cm na zewnątrz, 10-cm glif murowany ze zwykłych cegieł). Węzeł **A6-07** obejmuje styk ściany poprzecznej i muru zewnętrznego z widocznymi zostawionymi strzępami dla dostawienia przegrody poprzecznej murowanej przeważnie z żółtych holenderek o wymiarach 23-23,5 x 11,2-11,5 x 4,3-4,5 cm (4c = 24 cm). Na wschód od węzła znajduje się glif okna – tak bliskie ustawienie ściany względem okna wynikało z konieczności pogodzenia stosunkowo dużej szerokości sieni z 1698 r. (ok. 350 cm) z zachowaniem rytmu okien. Węzły **A6-08** i **A6-09** ułożono na wysokości ok. 1,80 m od posadzki po obu ościeżach okna w pomieszczeniu 8/7 w celu uchwycenia nasad łuku pierwotnego wejścia południowego do sieni. Kolejny węzeł **A6-10** zlokalizowano pod oknem, co pozwoliło okręcić pionowe fugi pierwotnego wejścia do sieni.

¹ APG 15/3365, s. 39.

Odkucie tynków nad oknem wykonane w celu sprawdzenia, czy nad belkami nadprożowymi (wtórnie przeniesionymi barokowymi – prawdopodobnie z likwidowanych okien) znajdował się ślad po okulusie znanym z ryciny Samuela Donneta z 1707 r., nie potwierdziła jego istnienia. Węzeł **A6-11** zlokalizowano w ścianie z cegieł holenderek pomiędzy pomieszczeniami 8/6 i 8/7 – obejmował on południowe ościeże przejścia między pokojami. Stwierdzono, że wykonano je wtórnie poprzez rozkucie barokowego muru, a następnie założenie drewnianej belki nadprożowej, do murowania i licowania przejścia wykorzystano materiał z przekutego otworu. Ostatni z węzłów **A6-12** zlokalizowano w narożniku pomieszczenia 8/7 w celu sprawdzenia, czy projekt z 1919/1920 objął również przestrzeń dawnej sieni głównej. Stwierdzono, że narożnik ścian między pomieszczeniami 8/7, C/1 i 9/4 z cegieł maszynowych jest przewiązany, co oznacza, że założenie dolnego biegu schodów (między parterem i I piętrzem w pomieszczeniu C/1) oraz obie ściany powstały jako jedno zamierzenie budowlane.

Mieszkanie nr 9 w budynku głównym położone jest w obszarze dawnego kościoła (i chóru) zlikwidowanego w latach 1919-1920. Głównym celem okrywek w tym mieszkaniu było sprawdzenie zgodności wykonanej przybudowy z projektem zachowanym w aktach Policji Budowlanej². Z powodu wykończenia ścian (boazerii oraz terakoty) odstąpiono od badań w pomieszczeniu 9/3, a w pomieszczeniu 9/3 przeanalizowano jedynie dwa węzły **A6-13** i **A6-14** obejmujące ościeże okna w ścianie północnej. Podobnie jak w przypadku innych okien dawnego kościoła badanych w trakcie badań 2016-2017 również tu stwierdzono, że są one w całości przemurowane ceglami maszynowymi. Węzeł **A6-15** założono w miejscu styku komina ze ścianą poprzeczną, która wg dokumentacji z 1919 r. mogła należeć do oryginalnej struktury budynku – odsłonięte cegły maszynowe przewiązane z kominem zaprzeczyły takiemu rozwiązaniu. Węzeł **A6-16** obejmujący styk ściany poprzecznej z południowym murem zewnętrznym potwierdził, że ściana pomiędzy pomieszczeniami C/1, 9/1, 9/4, 8/7 powstała w 1919/1920 r. Ponadto węzeł pozwolił uchwycić wschodnie ościeże okna w ścianie południowej powstałe poprzez zawężenie i obniżenie okien kościoła z poł. XVIII w. Potwierdziło to ustalenia moich badań z 2017 r. w zakresie kształtowania otworów okiennych w budynkach zespołu. Kolejne dwa węzły **A6-17** (obejmujący zachodnie ościeże tego samego okna w pomieszczeniu 9/4) oraz **A6-18** w pomieszczeniu 9/5 potwierdziły, że okna wykonywane w 1919/1920 w dawnym kościele wykonywano w ten sposób, że przed zawężeniem rozkuwano pierwotny otwór okienny (od wnętrza), w celu wymurowania szerszego, a co za tym idzie mocniejszego, słupka z cegieł maszynowych na zaprawie cementowo-wapiennej. Węzeł **A6-19** obejmuje styk ściany działowej gipsowo-kartonowej dodanej ok. 2000 r. (rozdzielającej pomieszczenia 9/4, 9/5) z ścianą szkieletową z cegieł maszynowych realizowanej w latach 1919-1920. Węzeł **A6-20** usytuowano w narożniku pomieszczenia 9/5 przy tej samej ścianie szkieletowej. Stwierdzono, że przewód kominowy nie jest w pełni przewiązany ze ścianami działowymi – chociaż wszystkie analizowane elementy powstały z cegieł maszynowych na zaprawie cementowo-wapiennej.

² APG 15/3365, s. 91.

Najistotniejsze dla określenia przekształceń bryły budynku głównego były badania w dobudówce zachodniej (1919) i barokowej zakrystii z klatką schodową, których mury dostępne są z mieszkania nr 17. Wcześniejsze hipotezy z 2016-2017 r. na temat przekształceń opierały się na analizie murów wewnątrz zakrystii na piętrze (16/6) oraz odkrywek na elewacjach dobudówki. W 2019 r. na parterze zlokalizowano 12 węzłów, na piętrze kolejne 10. Węzeł **A6-21** znajduje się na północno-zachodnim narożniku pomieszczenia 17/6 – na ścianie północnej od narożnika na odległość ok. 40 cm widoczne są strzępia po prostopadłym murze zlikwidowanym wg projektu księgarni z 1919 r.³ Węzeł **A6-22** znajduje się w pomieszczeniu 17/7 bezpośrednio nad sondażem archeologicznym i obejmuje nieprzewiązany styk zachodniego muru budynku głównego z 1698 r. z dobudowaną do niego barokowym aneksem. Dwa węzły **A6-23** i **A6-24** obejmują dwa ościeża przejścia pomiędzy pomieszczeniami 17/6 i 17/7, które powstało poprzez rozkucie muru barokowej zakrystii po 1919 r. (założono wówczas również stalową belkę nadprożową). Węzły **A6-25** i **A6-28** obejmują przejście z pomieszczenia 17/2 do 17/4, które istniało jeszcze przed 1919 r., ale później zostało później poszerzone (założone też nadproże) w związku z przebudową parteru zakrystii barokowej na ciemną kuchnię. Przejście nie było pierwotne, ale zostało wykute w murze barokowym. Naprzeciwko opisanego przejścia – w zachodni murze klatki schodowej zlokalizowano węzeł **A6-26**, który obejmuje dostawiony zachodu mur z cegieł maszynowych oraz przekształcony filar klatki schodowej. Filar powstał poprzez dowiązanie do pierwotnego muru klatki barokowej (z ok. 1702-1707 r.) filara związanego z rozbudową zakrystii (na której opiera się łęk) w poł. XVIII w. Filar ten jest przewiązany w wykonane strzępie w omawianym węźle. Kolejna odkrywka – **A6-27** udowodniła, że filar ten nie jest jednak dowiązany do zachodniej ściany pierwotnej klatki schodowej. Węzeł **A6-29** znajduje się miejscu styku północnej ściany klatki schodowej, która została – w celu lepszego przewiązania – wkuta w pierwotną zachodnią ścianę budynku głównego.

Ustalenie przekształceń klatki schodowej (pomieszczenia E/1, E/2 i 17/3) dostawionej wtórnie do pierwotnej formy budynku głównego i przekształconej w późniejszym okresie, spowodowało konieczność założenia kolejnych odkrywek badawczych. Na ścianie zachodniej w parterze założono odkrywkę **A6-30**, dzięki której ustalono, że podłużna wnęka (z naprzem drewnianym) jest wynikiem wykuciem oryginalnej ściany prawdopodobnie w celu osadzenia wanny po 1945 r. (mur na całej długości i do wysokości ok. 1,40 m skuto na głębokość ok. 14 cm). Wynik potwierdzono w węźle **A6-31**, który obejmował narożnik ściany zachodniej i południowej klatki schodowej. Dokładnie 15 cm od narożnika – głębokość wnęki – zajmuje ślad skutego muru. Dalej w kierunku wschodnim istnieje pionowa fuga, świadcząca o tym, że mur południowy nie jest przewiązany z zachodnim. Jest tak na całej jego wysokości na co wskazuje węzeł **A6-34** ulokowany ok. 2,5 m wyżej (na piętrze). W tej odkrywce zachowała się przerwa ok. 8 cm wypełniona papierem (w celu podkładu pod tynk wapienny, którym oblicowaną przerwę od wnętrza klatki). Lico ściany zachodniej w tej pustce jest tynkowane,

³ APG 15/3365, s. 55-56.

co świadczy o tym, że mur ten pierwotnie wychodził przed obecne lico muru południowego⁴. Założone przy styku pierwotnego narożnika budynku głównego z południową ścianą klatki schodowej dwa węzły **A6-32** i **A6-33** potwierdziły, że ściana południowa nie jest przewiązana z murem budynku. Oznacza to, że pomieszczenie klatki schodowej w swojej pierwotnej formie było wysunięte przed lico obecnego muru południowego. Fragmentaryczne wyniki badań archeologicznych i późniejsze przekształcenia nie pozwoliły jednoznacznie rozpoznać jego formy, ale można podejrzewać, że miała plan sześcioboczny. Węzły **A6-35** i **A6-36** pozwoliły uchwycić zlikwidowane okno doświetlające pierwotny bieg schodów. Podobne okienko wykonano w ścianie południowej – ich usytuowanie świadczy o tym, że pierwotny bieg schodów z pocz. XVIII w. był inny (niższy), a obecna klatka schodowa pochodzi zapewne dopiero z poł. XVIII w. Przypuszczenie to mogłyby potwierdzić wykonane badania dedrochronologiczne dwóch słupów konstrukcyjnych, na których opierają się schody⁵. Ponadto węzeł **A6-36** i **A6-37** po obu stronach obecnego wejścia na poddasze aneksu zachodniego udowodniły, że wejście to zostało wykute wtórnie po 1919 r. Widoczny od strony poddasza narożnik północny ściany zachodniej klatki schodowej (węzeł **A6-38**) został przebudowany w poł. XVIII w. – wtedy też dostawiono do niego słupek od strony wewnętrznej (węzeł **A6-39**) oraz ukośną ścianę zakrystii. Usytuowanie słupka i łuku nad nim (równoległego do ściany zachodniej) świadczy, że wzniesiono go aby przejął on obciążenia od dachu, który przedłużono w taki sposób, by przykrył rozbudowaną zakrystię i klatkę schodową. Na obecnym etapie rozpoznania obiektu nie można jednak wyjaśnić, czemu świadomie zostawiono dylatację pomiędzy ścianą pomiędzy wspomnianym słupkiem, a narożnikiem ściany zachodniej klatki schodowej – być może jest to wynik oszczędności – z pewnością jednak świadczy o osobnych fazach stawiania łuku oraz ściany zachodniej (która jest starsza). Węzeł **A6-40** objął obszar ok. 60 cm od północno-wschodniego narożnika klatki schodowej, gdzie dochodził relikt ukośnej ściany grubości zaledwie wysokości cegły (ok. 7 cm) oraz strzępia (śląd ścianie wkutej w pierwotny zachodni mur budynku głównego). Na południe od tego wejścia znajdowało się przejście szerokości 103 cm (zamurowane przy użyciu cegieł maszynowych nie później niż na przełomie XIX i XX w.). Ościeże południowe przejścia oraz wchodzącą w nią barokową barierkę schodów przeanalizowano w ramach odkrywki **A6-41**. Ostatnią odkrywką wykonaną w trakcie badań uzupełniających był **A6-42** w dawnym pomieszczeniu zakrystii (16/6). Założono ją w odległości 84 cm od ściany oddzielającej zakrystię od klatki schodowej (E/2) – ustalając ślad po rozkutyj przejściu prowadzącym z zakrystii do kościoła. Przejście zostało zamurowane w związku z realizacją przewodu kominowego w latach 1919-1920.

⁴ Dowodzi tego także reinterpretacja i poszerzenie węzłów A-6 1/1 i A6 1/2 wykonanych w listopadzie 2016 r. przez zespół A. Piwek, P. Samół, J. Czernichowski, A. Tyminiński. W obu węzłach nieregularności wynikają z oblicowania strzępi po skutym murze wieżyczki schodowej. Fundament z odkrywek archeologicznych, jest relikiem fragmentu ściany pozostawionego jako ok.2-metrowa przypora i widoczna na zdjęciach z 1906 r.

⁵ Kłopot w tym, że część elementów – np. płyciny osłaniające ściany w obecnym układzie są osadzone wtórnie, a ich pierwotne ustawienie nie jest pewne.

Tablica: Opis cegieł i zapraw użytych w odkrywkach badawczych

Nr węzła	Wymiary cegieł, zaprawa	Uwagi
A6-01	-	Skute i szpałowane ościeże okna, ościeże drzwi wymurowane z cegieł maszynowych
A6-02	<u>ściana zewnętrzna</u> : wys. 5,8; 7,9, 7,1, zaprawa wapienna	Ściana działowa na zaprawie cementowo-wapiennej dostawiona do muru obwodowego.
A6-03	<u>Komin</u> : 25,0x6,5 ; wys. 6,5 ; 6,5 , zaprawa cement.-wap.	Komin przewiązany ze ścianą.
A6-04	<u>ściana zewnętrzna</u> : 14,1x5,8; wys. 6,3; 6,1; 5,7; 6,2; 5c=43,5 cm, zaprawa wapienna <u>ściana poprzeczna</u> : wys. 7,2; 7,5, zaprawa cement.-wap.	Ściana poprzeczna wkuta w mur zewnętrzny. Jest to prawdopodobnie efekt jej poszerzenia/opłaszczowania od strony zachodniej.
A6-05	<u>Ściana zewnętrzna</u> (z lewej): wys. 6,3; 6,2; 6,0, zaprawa wapienna <u>Ściana zewnętrzna</u> (z prawej): 24,8x6,0 , zaprawa cement.-wap.	W odległości 56 cm od ściany poprzecznej ustalono pionową fugę – ślad po ościeżu okna, zamurowanego ceglami maszynowymi.
A6-06	<u>Ściana zewnętrzna</u> (z lewej): 26,5x5,5 ; wys. 5,5 ; 5,4 , zap. cement.-wap.	Zach. Ościeże zamurowanego okna znajduje się w odległości ok. 164 cm od ościeża wschodniego. Mur zamurowano przy użyciu cegieł maszynowych
A6-07	<u>Mur poprzeczny</u> : cegły żółte (holenderki): 23,5x11,0; 23,5x10,5; 11,5x4,3; 4c=24 cm, zap. wapienna przemieszane z 28,5x6,5; 28,5x5,8; 13,5x6,3, 13,5x6,0; 13,1x6,1 (5c=40 cm), zap. wapienna	Mur pierwotnie częściowo przewiązany ze ścianą obwodową, w której pozostawiono strzępia. Obecnie istnieje wyraźna szczelina powstała wskutek nierównomiernego osiadania oraz użycia różnych cegieł do budowy murów zewnętrznych (jednolitych) i wewnętrznych (przemieszane cegły nowożytnie, pojedyncze średniowieczne i holdenderki).
A6-08	<u>Ściana zewnętrzna</u> : 28,5x5,8; 28,3x6,5; zaprawa wapienna	Mur rozkuto w celu poszerzenia (i podwyższenia) otworu okiennego w miejscu pierwotnych drzwi, po których zachował się fragment łuku
A6-09	<u>Ściana zewnętrzna</u> : 27,2x6,0; 28,1x5,9; 28,3x6,3; 14,0x5,8; 13,5x5,8 (5c=42,5 cm; 10c=84 cm), zaprawa wapienna	Mur rozkuto w celu poszerzenia (i podwyższenia) otworu okiennego w miejscu pierwotnych drzwi, po których zachował się fragment łuku

A6-10	<u>Wypełnienie pod oknem:</u> 11,5x4,4; 12,5x7,0, zaprawa wapienna	Pod oknem zachowały się dolne fragmenty ościeży drzwi wejściowych do sieni.
A6-11	-	Odkrywkę wykonano nad oknem. Stwierdzono, że nadproże okna składa się z dwóch wtórnie przeniesionych belek nadprożowych. Śladów okulusa nad wejściem brak.
A6-12	25,0x6,5; 25,3; 25,0x6,5 (5c=41 cm), zap. cement.-wap.	Narożnik przewiązany – powstał jako jedno zamierzenie budowlane.
A6-13	<u>Mur zewnętrzny:</u> 27,8x6,6; 27,8x6,0 (10c = 79 cm), zaprawa cement.-wap.	Ościeże wschodnie okna oblicowane ceglami maszynowymi.
A6-14	<u>Mur zewnętrzny:</u> 27,5x6,5; 28,0x6,5; 28,0x6,5; 13,5x6,5; 12,7x6,5 (10c=78 cm), zaprawa cement.-wap.	Ościeże zachodnie okna oblicowane ceglami maszynowymi.
A6-15	<u>Komin:</u> 24,5x6,5; 24,5x6,5; 25,5x6,1 (10c=42 cm), zaprawa cement.-wap.	Komin przewiązany ze ścianą poprzeczną, z cegieł maszynowych.
A6-16	<u>Ściana poprzeczna:</u> 25,1x6,5 ; wys. 6,5; 6,1 (5c=41 cm), zap. cement.-wap. <u>Ściana zewnętrzna (z lewej):</u> wys. 5,8; 5,8; 6,0 (5c=39,5 cm), zap. wapienna <u>Ściana zewnętrzna (z prawej):</u> 13,1x5,8; 14,0x6,5; 13,1x6,1 (5c=41), zap. cement.-wap.	Ściana poprzeczna wymurowana z cegieł maszynowych, dostawiona do ściany zewnętrznej na styku strzępi. Strzępia kończą się na zachód 30 cm od obecnej ściany poprzecznej, co świadczy o pierwotnym położeniu ściany poprzecznej (gr. 30 lub 45 cm). W odległości ok. 50 cm od ściany znajduje się pionowa fuga będąca śladem zawężenia (przy użyciu cegieł maszynowych i wtórnie użytych) okna kościoła w 1919-1920 r.
A6-17	<u>Ściana zewnętrzna (z lewej):</u> 13,1x7,0; 13,0x6,8 (5c=41 cm), zap. cement.-wap.	Otwór okna kościoła został zawężony przy użyciu cegieł maszynowych i wtórnie użytych.
A6-18	<u>Ściana zewnętrzna (z lewej):</u> 27,2x5,8; <u>Ściana zewnętrzna (z prawej):</u> 13,5x6,8; 13,5x 6,8 (5c=39 cm), zaprawa cement.-wap.	Analogicznie do węzłów A6-16 i A6-17 okno kościoła zawężono przy użyciu cegieł maszynowych. Ściana poprzeczna gipsowo kartonowa zrealizowana ok. 2000 r.

A6-19	<u>Ściana wzdłużna (konstrukcja szkieletowa drewniano-ceglana):</u> wys. 6,5; 6,1; 6,8, zaprawa cement.-wap.	Ściana poprzeczna gipsowo kartonowa dostawiona do ściany szkieletowej.
A6-20	<u>Komin: 12,5x6,5; 12,5x6,5</u> , (5c=38 cm), zaprawa cement.-wap. <u>Ściana poprzeczna: 25,0x6,0</u> ; wys 6,1; 6,0 , zaprawa cement.-wap.	Komin dostawiony do ścian działowych, częściowo przewiązany ze ścianą poprzeczną. Brak przewiązania wynikał ze względów konstrukcyjnych lub jest wynikiem przemurowania przewodu po 1920 r.
A6-21	<u>Ściana zewnętrzna (północna):</u> 14,0x7,5; 15,0x7,4; wys. 7,0; 7,0; 7,1 (5c=43,5 cm), zaprawa wap.	Narożnik nieprzewiązany. W ścianie północnej w odległości ok. 40 cm od narożnika widoczne strzępia po ukośnym murze dochodzącym do niej od strony południowej.
A6-22	<u>Ściana zewnętrzna północna:</u> 28,0x8,2; 28,0x7,5; 28,0x7,1; 14,0x7,0; 14,0x7,2; 13,5x7,5; 13,8x7,0 (4c=35,5 cm), zaprawa wapienna. <u>Starszy fundament w sondażu:</u> 29,0x14,0x7,3	Ściana zewnętrzna dostawiona do ściany zachodniej pierwotnego budynku głównego. Brak przewiązania potwierdzone także w sondażu archeologicznych (patrz: osobne opracowanie)
A6-23	<u>Ściana poprzeczna:</u> wys. 7,4	Północne ościeże przejścia rozkute, nadproże stalowe
A6-24	<u>Ściana poprzeczna:</u> 14,5x7,0; 14,3x7,2 wys. 7,0; 7,2; 7,5 (5c=42 cm)	Południowe ościeże przejścia rozkute, nadproże stalowe
A6-25	<u>Cegła działowa gr 7 cm (cegły ułożone na wozówkach): szer. 12,0; 12,0.</u> Ściana ukośna (pod łukiem): 28,0x7,2; wys. 7,0; 7,0.	Ściana poprzeczna z cegieł maszynowych dostawiona do ściany ukośnej. W ścianie ukośnej rozkute przejście. Łęk z kłincami ukośnymi świadczy o założeniu go pomiędzy dwiema ścianami pochodzącymi z różnych okresów.
A6-26	<u>Ściana ukośna (środek):</u> 29,0x6,9; 14,2x7,0; 14,0x7,2; wys. 7,2; 7,3; 7,5 (5c=41,5 cm) zaprawa wapienna	Ściana rozkuta od strony zachodniej w celu przewiązania ze ścianą maszynową, od strony południowej (narożnika) szew po dowiązaniu do niej słupka (patrz A6-27)
A6-27	-	Słup podpierający łęk, na którym oparto belki stropowe między dolnym i górnym poziomem zakrystii nie jest przewiązany ze ścianą zachodnią klatki schodowej.

A6-28	Ściana ukośna: 14,2x7,0; 14,5x7,2; 28,5x7,5 (5c=43 cm), zap. wapienna	Ościeże drzwi rozkute. Ściana pomiędzy A6-28 i A6-26 zawierała pierwotne przejście, zlikwidowane po przebudowie klatki schodowej.
A6-29	Ściana wzdłużna (północna klatki schodowej): 14,2x7,0; 14,5x7,2; 28,5x7,5 (5c=43 cm), zapr. wapienna	Ściana wzdłużna dostawiona w wykutą bruzdę wykonaną w pierwotnej ścianie zachodniej budynku głównego.
A6-30	Ściana poprzeczna (zachodnia klatki schodowej): 13,2x6,0; 12,5x6,0; 13,2x6,0 (5c=36 cm),	Rozkuta wzdłużnie (na głębokość ok. 12 cm) ściana w celu osadzenia wanny w łazience urządzonej pod schodami (po 1945 r.)
A6-31	Styk ściany poprzecznej z zewnętrzną (Z prawej): wys. 6,2; 5,5; 5,5, zap. wapienna Ściana zewnętrzna (Z lewej): 13,0x6,5x13,0x6,0 (5c=38 cm), zap. wapienna	15 cm od narożnika wnęki pod wannę (a zatem w linii pierwotnej ściany zachodniej klatki schodowej) znajduje się pionowa fuga (tynkowana od strony zachodniej) świadcząca o tym, że pierwotnie klatka biegła dalej w kierunku południowym
A6-32	Ściana zewnętrzna: 12,5x6,2	Narożnik na wysokości stropu został wzmocniony przez wyjęcie cegieł z pierwotnego narożnika (stworzenie strzępi) i wymurowanie nowego narożnika wys. 6 warstw cegieł spiętego ze starą ścianą za pomocą ankry.
A6-33	Ściana zewnętrzna: 6,2; 5,9	Powyżej A6-32 zachowało się lico pierwotnej ściany zachodniej budynku głównego. Obecna ściana zewnętrzna klatki została dostawiona do narożnika.
A6-34	Ściana zewnętrzna (podstawa łuku): 12,5x6,3; wys. 6,1; 5,8 (5c=44 cm) Ściana zewnętrzna (tynkowana z prawej): 7,2, zaprawa wapienna	Na styku podstawy łuku i ściany zachodniej klatki znajduje się szczelina szerokości ok. 5 cm uzupełniona papierem. Ściana zewnętrzna zachodnia klatki przechodziła pierwotnie dalej w kierunku południowym (tynk na licu w szczelinie), ale została zlikwidowana podczas założenia łuku.
A6-35	Ściana zewnętrzna (z prawej): 24,0x6,5; 24,8x6,3; 6,5; 6,5, zaprawa cement.-wap.	Ścianę wzniesioną z cegieł maszynowych dostawiono do narożnika klatki schodowej.

A6-36	<p><u>Ściana zachodnia klatki schodowej (od południa): -</u></p> <p><u>Ściana zachodnia (od północy):</u> 27,8x13,0x5,6; 28,2x13,2x5,5; 27,8x5,6; wys. 5,8; 5,5; 5,6; 4,3; 5,5 (zap. wapienna)</p>	Przejście na poddasze sklepu zostało rozkute. 15 cm od ościeża przejścia znajduje się do wysokości ok. 90 cm (ponad poziom I pietra) pionowa fuga będąca śladem, po zamurowanym oknie doświetlającym klatkę schodową.
A6-37	<p><u>Ściana zachodnia klatki schodowej:</u> 13,5x5,5; 13,2x5,5; wys. 6,8; 5,8; 5,3 (zap. wapienna)</p>	Przejście na poddasze dawnego sklepu zostało rozkute. W odległości ok. 20-30 cm od ościeża drzwi znajduje się szew (patrz ściana
A6-38	<p><u>Ściana klatki schodowej:</u> 29,0x7,2; 13,0x7,2; 7,5; 7,0 zaprawa wapienna (piasek o dużym uziarnieniu)</p> <p><u>Ściana zachodnia zakrystii:</u> wys. 7,1; 7,0; 7,5; 7,4; 7,6; 7,5 (5c=44 cm)</p>	Na narożniku brak śladów szwu. Mur został jednak wzniesiony z innych cegieł niż w węźle A6-37. Pomiędzy nimi znajduje się nieregularny szew świadczący o przemurowaniu narożnika. Narożnik oddzielony od ukośnej zachodniej ściany zakrystii szczeliną (2-4 cm szerokości).
A6-39	<p><u>Słupek od strony klatki:</u> 6,3; 6,5; 7,0</p>	Słupek klatki schodowej, na której opiera się łęk równoległy do ściany zachodniej klatki schodowej jest przewiązany ze ścianami zakrystii.
A6-40	<p><u>Ściana poprzeczna (z lewej):</u> 27,8x6,8; 27,5x6,2; 28,0x6,4; 12,5x6,3; 5c=42 cm</p> <p><u>Ściana poprzeczna, zamurowane przejście (z prawej):</u> 24,0x6,3; 24,0x6,2; 24,0x6,0 (5c=35 cm, 10c=70 cm), zaprawa cement.-wap.</p>	W pierwotnej ścianie odsłonięto ślad po strzępiach będących pozostałością osadzenia muru. Ślad urywa się przy otworze drzwiowym (szerokości 103 cm) zmurowanym przy użyciu cegieł maszynowych i zasłoniętym wtórnie przełożoną płyciną schodów.
A6-41	-	Ustalono szerokość drzwi – poręcz schodów jest osadzona na fudze wyznaczającej dawne ościeże, co dowodzi przekształcenia klatki schodowej.
A6-42	<p><u>Ściana poprzeczna (z lewej):</u> wys. 6,5; 6,1; 6,1; 6,2; 6,0 (5c=38 cm), zaprawa wapienna</p> <p><u>Ściana poprzeczna, zamurowane przejście (z prawej):</u> 5,5; 6,0; 5,6; 5,9, zaprawa cement.-wap.</p>	Dawne okno zamienione na drzwi zostało zamurowane ceglami maszynowymi.

Wyniki badań stropów

W trakcie badań architektonicznych dokonano odkrywki stropów drewnianych w obu analizowanych budynkach. Umożliwiły one rozeznanie rozmieszczenia belek i sposobu ich oparcia na podporach. Wprawdzie generalne rozwarstwienie stropów wynika z rozwarstwienia murów i jest z nim spójne, jednak – wobec słusznego postulatu zachowania oryginalnych stropów – konieczne było ich wstępne rozwarstwienie. W przypadku konstrukcji drewnianych w tak mocno przekształconym budynku ważne byłoby potwierdzenie części przedstawionych niżej ustaleń poprzez datowanie dedrochronologiczne. Pobranie takich próbek drewna byłoby wskazane dla potwierdzenia chronologii stropów w miejscach gdzie ulegały one przekształceniom; tym bardziej, że analiza gniazd nie zawsze dawała jednoznaczny. Badania takie wykraczają jednak poza zakres niniejszych badań architektonicznych niezbędnych do rozwarstwienia obiektu – gdy istnieją inne możliwości datowania.

Stropy budynku pod nr 6. cechują się zmiennym rozstawem belek nośnych. W części wschodniej wynoszą one średnio 120-135 cm w osiach, a w części zachodniej 70-90 cm w osiach. Zdecydowana większość belek jest barokowa (patrz charakterystyka w dalszej części opraciwania). Świadczyć to może, że pierwotne stropy powstawały w różnych okresach, w trakcie dobudowywania nowych części obiektów, bądź ich przebudowy. W okresie baroku część starszych belek, ze względu na ich stan mogła zostać wymieniona, a nowe belki zostały osadzone w gniazdach wcześniejszych belek. Świadczyć o tym może brak śladów wykucia w gniazdach.

We wschodniej części budynku nr 6. (pomieszczenia 2/5, 2/6, 2/7 oraz 3/1-3/6) stropy powstawały w kilku etapach, a zróżnicowaniu uległy kierunki ich ustawienia. Stropy barokowe w pomieszczeniu 3.6 nie zachowały się, a ich układ możliwy był do określenia za sprawą odkrywki na ścianie, która odsłoniła zamurowane gniazdo po belce barokowej, o szerokości 30 cm w odległości ok. 15 cm na północ od krawędzi komina.

W budynku nr 8 rozstaw osi belek wynosi średnio 110 cm. Odchylenia od tych wartości dotyczą pojedynczych belek i wynikają ze względów praktycznych w trakcie budowy stropów (np. dopasowywanie układu do szerokości pomieszczenia). Sposób oparcia belek na ścianach zewnętrznych we wszystkich odkrytych fragmentach jest podobny. Podstawę dla elementów nośnych stanowią namurnice o wymiarach przekroju poprzecznego 14 x 14 cm. Położone są one na odsadzkach ścian i łączone na długościach „na styk”. Szerokość oparcia belek stropowych wynosi średnio 15 cm. Niektóre belki zakotwione są czołowo do murów zewnętrznych za pomocą kutych kotew. Aby umożliwić położenie desek stropowych na równym poziomie na całej powierzchniach stropów ankry zagłębiono w belkach stosując podłużne nacięcia. Nie zaobserwowano żadnych wzorców decydujących o wyborze belek poddawanych kotwieniu. Mogły być one związane z wtórnymi zabezpieczeniami ścian zewnętrznych przed odchyleniem od pionu. Przestrzenie pomiędzy belkami wypełnione są min. dwiema warstwami cegieł. Brak jest śladów wykuwania otworów na gniazda belek drewnianych.

Stropy z końca XVII i pocz. XVIII w. realizowane były jako stropy „nagie”. Natomiast dla stropów z poł. XVIII w. (zarówno w budynku głównym jak i pomocniczym) charakterystyczne jest wykonanie ślepego pułapu. Rozróżnienie tych stropów w budynkach 6 i 8 potwierdziło fakt, że zakrystia (pomieszczenie 16/6) w budynku głównym powstało w podobnym okresie co rozbudowa piętra w budynku pomocniczym.

Charakterystyka stropów barokowych: wysokość belek wynosi średnio 28 cm, a ich szerokości średnio 30-32 cm. Stropy wykonane są jako drewniane, w większości ze ślepym pułapem. Deski ślepego pułapu łączone na pióro-wpust, opierają się w nacięciach (bruzdach) wykonanych na bocznych powierzchniach belek. Bruzdy mają średnią wielkość 5 cm (głębokość) x 6 cm (wysokość) i zaczynają się 10 cm od końca belek. Ich dolna krawędź znajduje się 14 cm od spodu belki. W miejscach gdzie występuje ślepy pułap wypełnienia przestrzeni między belkami sięgają jedynie do jego wysokości.

Belki zawierają ślady malatury i wymagają badań całościowych prac konserwatorskich. Belki barokowe mają ozdobne profilowania (fazowania o wysokości w obu kierunkach 3 cm). Zaczynają się one 30 cm od końców belek i średnio 15 cm od lica ściany. Powtarzalność opisanych wymiarów - odległości profilowań i bruzd bocznych od końców belek pozwala na stwierdzenie, że żadne belki w stropach nad parterem nie zostały (w miejscu dokonania odkrywek) docięte na długości. Nie były zatem wtórnie użyte, a przygotowane bezpośrednio na planowane miejsce użycia.

Uzupełnienia interpretacji badań architektonicznych z lat 2016-2017

Przekształcenia sieni w budynku głównym

Sień główna w formie zaprojektowanej w 1698 r. istniała ok. siedemdziesięciu lat. Była przechodnia tzn. od strony południowej znajdował się portal o wymiarach podobnych do tego północnego. Nad wejściem prawdopodobnie znajdowało się eliptyczne okienko pełniące rolę doświetlenia wnętrza sieni. Przy ścianie wschodniej znajdował się schody, których układ powielał ten zachowany do dziś między I piętrzem a poddaszem. Z sieni na parterze i piętrze znajdowały się przejścia (dokładnie w osi budynku) do pomieszczeń sąsiednich. Barokowe przejście w ścianie wschodniej sieni zostało odsłonięte w trakcie badań z lat 2016-2017 i jest bezwzględnie do zachowania.

W skrzydle zachodnim (od sieni) budynku głównego w 1753 r. zdjęto stropy pomiędzy parterem i I piętrzem przekształcając całe wnętrze na kaplicę. W 1767-1768 dokonano kolejnej przebudowy związanej z budową empory północnej oraz urządzenie wschodniej, którą uzyskano poprzez zlikwidowanie na piętrze ściany rozdzielającej sień główną i wnętrze kościoła. Ponieważ w pierwotnym układzie dwie belki przylegały bezpośrednio do ścian poprzecznych (z obu stron), które nie były przewiązane ze stropem, po jej likwidacji cztery belki empory przełożono (zachowały się do dziś). W celu skomunikowania empor zdecydowano się na przekształcenie okna I piętra (nad sienią i głównym wejściem do budynku), które przekształcono w drzwi z nadświetlem (maskowanym

przez ślepą latarnię niewielkiego hełmu dowieszonego od zewnątrz do ściany północnej). Do drzwi prowadziły symetryczne schody. Najpóźniej w tym czasie od strony południowej zlikwidowano pierwotne wejście do sieni oraz rozebrano schody z parteru sieni na I piętro, które z powodu budowy wygodniejszych schodów zewnętrznych, stały się niepotrzebne.

W toku nieudokumentowanych przekształceń obiektu w 2 poł. XIX w. zamurowano przejście w ścianie wschodniej sieni do Pokoju dziennego, prawdopodobnie przekształcając również komin (dotychczas usytuowany na południe od przejścia). Następne przekształcenia miały miejsce dopiero w 1919-1920 r., kiedy przestrzeń dawnego kościoła zamieniano na mieszkania.

Przekształcenia klatki schodowej zachodniej i zakrystii z XVIII w.

Prawdopodobnie w 1702 lub 1703 r. w związku z urządzeniem na piętrze kaplicy zdecydowano się na dobudowanie do południowo-zachodniego narożnika budynku głównego. W ten sposób zapewniono komunikację bezpośrednio do kościoła za pomocą prawdopodobnie sześciobocznej niskiej wieżyczki mieszczącej klatkę schodową. Wtedy też wykuto przejście w murze zachodnim kościoła. Wejście do klatki schodowej mieściło się w tym miejscu co obecnie. Nie jest znany sposób nakrycie wieżyczki – prawdopodobnie był to dach namiotowy (lub prosty w formie hełm) osadzony ok. 1 m poniżej poziomu gzymsu budynku głównego. Wskazuje na to fakt zachowania reliktu pierwotnego gzymsu na poddaszu aneksu zachodniego.

Do przekształcenia klatki doszło po raz pierwszy w 1748 r., wzniesiono obecną dwupiętrową zakrystię. W celu dowiązania się do wielobocznej wieżyczki ścianę zachodnią zakrystii załamano. Nowo założona ściana południowa górnego poziom zakrystii została oparta o konstrukcję wsporczą w postaci łuku założonego wewnątrz istniejącej jeszcze wieżyczki schodowej. W tym czasie utrzymano jeszcze układ schodów pierwszej klatki schodowej. Ścianę zachodnią zakrystii (z okienkiem) otynkowano nadając jej dekorację malarską.

Pięć lat później (1753 r.) w związku z przekształceniem wnętrza kościoła (rozbiórka stropów przy jednoczesnym wykonaniu empory południowej) konieczna stała się przebudowa klatki schodowej, która teraz miała zapewniać dostęp zarówno do górnego pomieszczenia zakrystii jak i galerii. To zapewne przekształcono południową ścianę klatki umieszczając w niej okienko doświetlające bieg schodów (zasłonięte przez obecny bieg). Przebudowa kościoła i dobudowa zakrystii spowodowały również konieczność przebudowy dachu i likwidację pierwotnego nakrycia wieżyczki schodowej. Zamiast tego przedłużono połączenie dachu budynku głównego, a wieżyczkę nadbudowano. Prawdopodobnie nie ufając wytrzymałości ściany zachodniej wieżyczki wewnątrz klatki schodowej dodano na piętrze łęk równoległy do ściany – mający za zadanie przenieść obciążenia z krokwi przedłużonego dachu budynku głównego. Ponieważ ściana zachodnia musiała zostać nadbudowana (ale wobec wzniesienia

łoku pełniła ona rolę jedynie osłonową) zrealizowano uskok – zachowany do dziś, a widoczny także na zdjęciach z 1906 r., którego fragment zawiera relikwiot pierwotnego gzymsu. W ten sposób stara nadmurowana ściana pełniła funkcję osłonową oraz przenosiła obciążenia z przepustnicy nad okapem, natomiast większość obciążeń z dachu przenosił wspomniany łęk.

Ostatecznie zdecydowano się założyć nowe schody dostosowane do nowego układu komunikacyjnego na piętrze. Bez inwazyjnych badań konserwatorskich schodów (a także inwentaryzacji wszystkich ich elementów w celu określenia pierwotnego układu płycin oraz próby datowania dendrochronologicznego przynajmniej środkowego słupa) nie można ustalić, czy nastąpiło to bezpośrednio po 1753 r., czy dopiero podczas dobudowy do zakrystii od zachodu trójkątnego parterowego budynku stróża⁶. Tak czy inaczej powstały wówczas układ konstrukcyjny przetrwał aż do okresu międzywojennego, gdy dzięki realizacji projektu księgarni z 1919 r. konieczne okazały się nieznaczne zmiany w zakresie przekształcenia wejścia do klatki schodowej, założenia nowych przewodów kominowych oraz wykucia przejścia z piętra klatki na poddasze dobudówki.

Ostatnią ingerencją była wymiana stolarki klasycystycznego okna wstawionego doświetlającego klatkę i zastąpienie jej plastikowym pozbawionym podziałów (ok. 2010 r.).

Wnioski i postulaty

Niniejsze badania nie wpływają na podtrzymanie dotychczasowych zaleceń sformułowanych przez prof. Aleksandra Piwka w lutym 2017 r., z moimi uzupełnieniami z listopada 2017 r. Ponieważ badania objęły wcześniej niedostępne pomieszczenia oraz pozwoliły na rozpoznanie stanu zachowania stropu wnioski i postulaty skupiają się na zagadnieniach związanych z tymi odkryciami.

W trakcie badań potwierdzono, że ściana poprzeczna między pomieszczeniami C/1, 8/6, 8/7/, 8/8 na parterze oraz C/3, 11/1, 11/4, 11/5, 10/6 na piętrze jest w znacznym stopniu pierwotne i pochodzi z najstarszej fazy budowy (1698-1699). Z uwagi na zmianę układu pomieszczeń w 1919-1920 r. wykuto w niej dwa przejścia (istniejące obecnie) i zlikwidowano pierwotne przejście barokowe zamknięte łukiem koszowym, znajdujące się na osi podłużnej budynku. Na południe od barokowego przejścia znajdowały się pierwotne kominy murowane z holenderki, które zostały przebudowane z lat 1919-1920 przy użyciu cegieł maszynowych.

W związku z powyższym należy bezwzględnie zachować barokowe przejście (szerokości 108 cm). Zakazane jest jego poszerzanie, a możliwe jedynie usunięcie zamurowania do podanej szerokości.

Podobna ściana poprzeczna pomiędzy pomieszczeniami 5/2, 5/3, 5/4 i 8/5 na parterze i jest oryginalna, choć jej środkowa część wraz z dawnym przejściem zostało przekształcone w

⁶ Wykonane wówczas nowe okno doświetlające klatkę schodową na piętrze miało – na podstawie zdjęć z 1906 r. szklenie klasycystyczne. Wydaje się jednak, że część okien mogło zostać wymienionych w wyniku zniszczeń szklenia wywołanych eksplozją baszty prochowej w 1817 r.

trakcie przebudowy z lat 1919-1920. Ona również powinna zostać zachowana. Przejścia w ścianie mogą obejmować zarówno otwory obecnie istniejące jak i możliwość ewentualnego odtworzenia barokowego przejścia szerokości 108 cm położonego w osi podłużnej budynku głównego.

Ponadto stan zachowania dawnej zakrystii wraz z klatką schodową (unikatową dla Gdańska po zniszczeniach II wojny światowej) pozwala sformułować następujące zalecenia:

- w ścianie zachodniej między zakrystią, klatką schodową i poddaszem dawnej księgarni należy unikać tworzenia nowych otworów (z powodu zachowanych warstw tynkarskich). Odstępstwo od tego postulatu stanowi możliwość ewentualnego przebicia dawnych otworów okiennych (w wieżyczce schodowej oraz z ścianie zachodniej zakrystii na piętrze).
- należy zachować i zabezpieczyć warstwy tynkarskie na poddaszu dawnej księgarni oraz wewnątrz i na zewnątrz klatki schodowej, ponieważ stanowią one źródło do poznania przeszłości obiektu.
- należy rozważyć otwarcie barokowych przejść między zakrystią i wnętrzem kościoła oraz między zakrystią i klatką schodową.

Przeprowadzona analiza umożliwiła wytypowanie części budynków, w których ze względu na niższą wartość zabytkową, można założyć wykonanie przebić przez stropy nad parterem bez negatywnych skutków dla wartości historycznej obiektu. W miejscach tych możliwe będzie zlokalizowanie wind lub schodów spełniających obecne wymogi dla dróg ewakuacyjnych.

W budynku nr 6 do opisanych wyżej celów nadają się pomieszczenia 1/1, 1/4, 1/5 – obejmujące aneks wschodni z przełomu XIX i XX w.; 4/2, 4/4 – obejmujące wnętrze kuchni, w której założono na przełomie XIX i XX w. nowe stropy, B/1, B/2 - klatka schodowa „B” zbudowana w latach 1919-1920 oraz obszar dawnego kościoła z wyjątkiem zakresu empory wschodniej, gdzie zachowały się stropy barokowe. Ponadto W budynku głównym nie ma możliwości wykonania windy na poziom poddasza bez uszkodzenia stropu nad I piętrem (jest on w znacznej mierze naprawiany, ale składa się z belek oryginalnych, dla których wykonano konstrukcję redukującą ugięcie, nie później niż ok. 1920 r.). Z uwagi na konieczność adaptacji obiektu do współczesnych funkcji wystawienniczych należy jednak rozważyć zgodę na przebicie stropu w nieeksploatowanym miejscu, dla montażu niewielkiej winny pozwalającej dostosować obiekt dla potrzeb osób niepełnosprawnych ruchowo.

W budynku nr 8 klatki ewakuacyjne i ewentualny podnośnik między parterem i I piętrem powinien zostać realizowane jedynie w szerokościach dawnych klatek schodowych przekształconych w XIX w. w związku z zakładaniem nowych trzonów kominowych – są to pomieszczenia 2.1, 2.4, 4.6, 5A.1. Podobnie jak w przypadku budynku głównego, również w budynku pomocniczym należy unikać przebijania stropu nad I piętrem, ponieważ zachował się on niemal kompletnie.

Opracował: dr. inż. arch. Piotr Samół

skala 1:100 maj-lipiec 2019 r. rysunek nr 1

OBJAŚNIENIA:

ETAP 1 (1698-1699)

ETAP 3A (1748)
ETAP 3B (1753-1768)

ETAP 5 (1919-1920)

HIPOTETYCZNE ROZPOZNANIE MURU

KIERUNEK MURÓW ZACHOWANYCH
W FUNDAMENTACH LUB USUNIĘTYCH

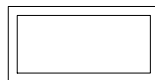
ETAP 2A (1702-1707)
ETAP 2B (1712)

ETAP 4 (koniec XIX w.-1906)

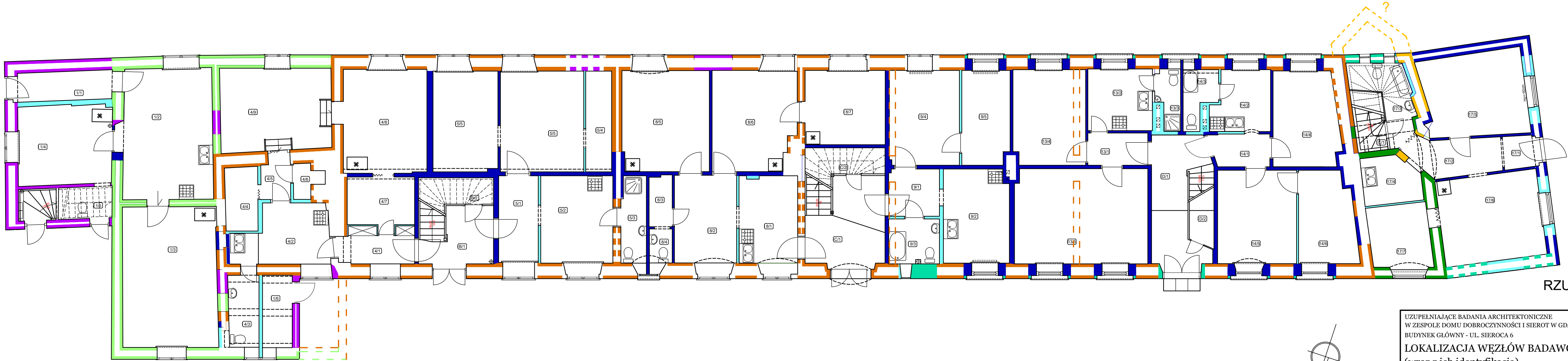
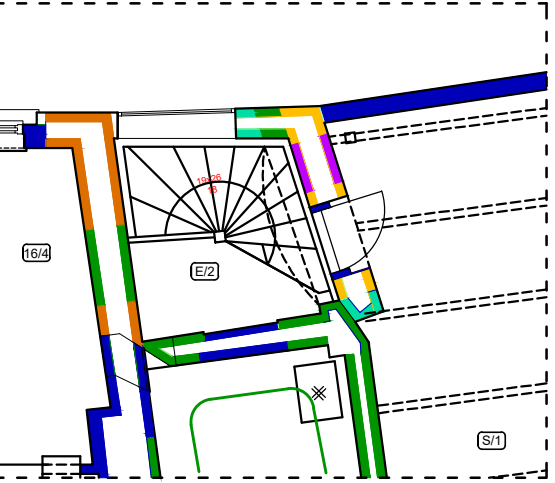

ETAP 7 (po 1951)

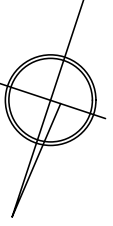

MURY NIEPRZEBADANE

FRAGMENT RZUTU PIĘTRA

RZUT PARTERU

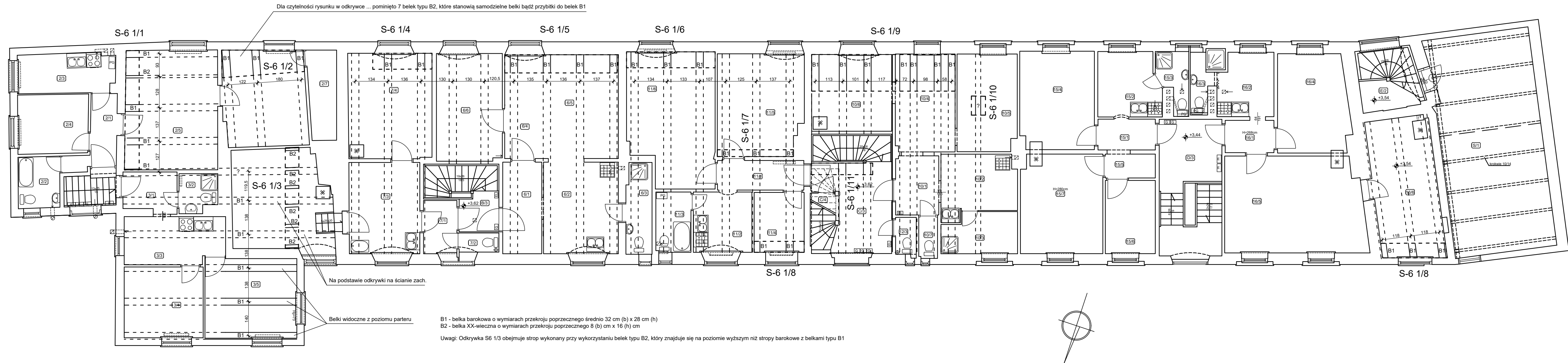

UZUPEŁNIAJĄCE BADANIA ARCHITEKTONICZNE
W ZESPOLE DOMU DOBROCZYNNOSCI I SIEROT W GDAŃSKU
BUDYNEK GŁÓWNY - UL. SIEROCA 6

LOKALIZACJA WĘZŁÓW BADAWCZYCH
(wraz z ich identyfikacją)

autor opracowania: mgr inż. arch. Michał Kwasek
dr inż. arch. Piotr Samół

skala 1:100 maj-lipiec 2019 r. rysunek nr 2

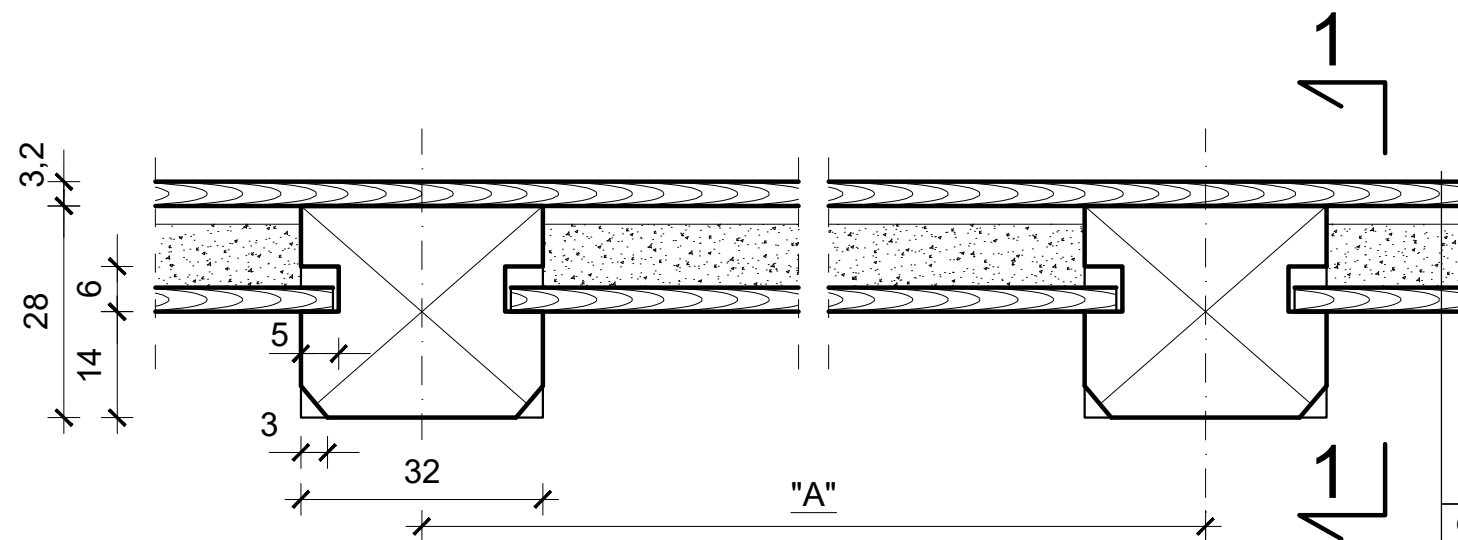

Rysunek wykonano na inwentaryzacji mgr inż. arch. Małgorzaty Miernik

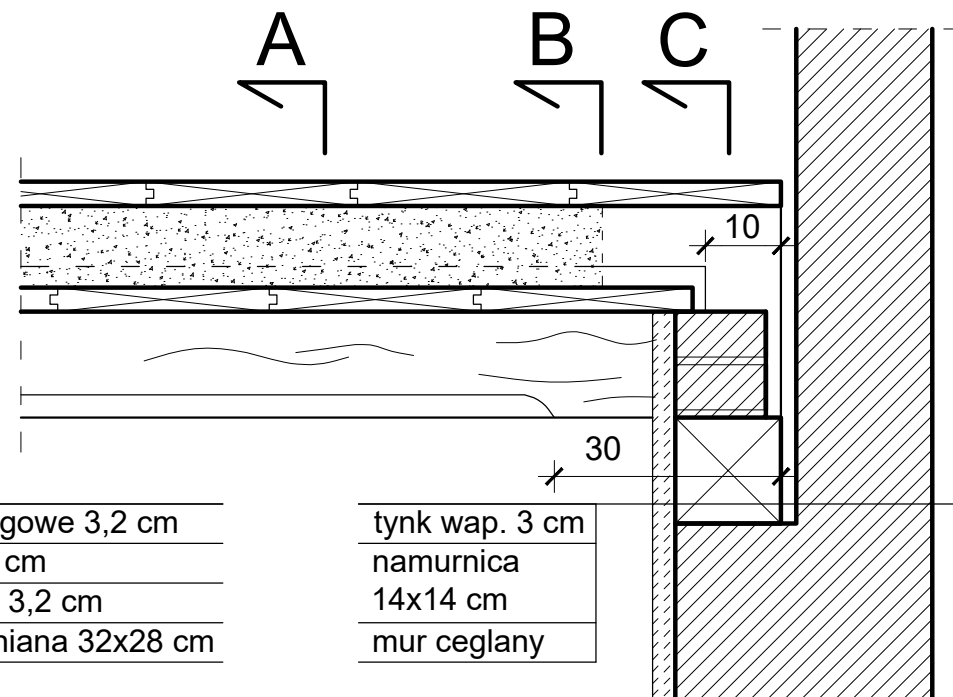
UZUPEŁNIAJĄCE BADANIA ARCHITEKTONICZNE
W ZESPOLE DOMU DOBROCZYNNOSCI I SIEROT W GDAŃSKU
BUDYNEK GŁÓWNY - UL. SIEROCA 6
ODKRYWKI BELEK STROPOWYCH I UKŁAD
ZACHOWANYCH BELEK Z OKRESU BAROKU

autor opracowania: mgr inż. arch. Michał Kwasek
dr inż. arch. Piotr Samół

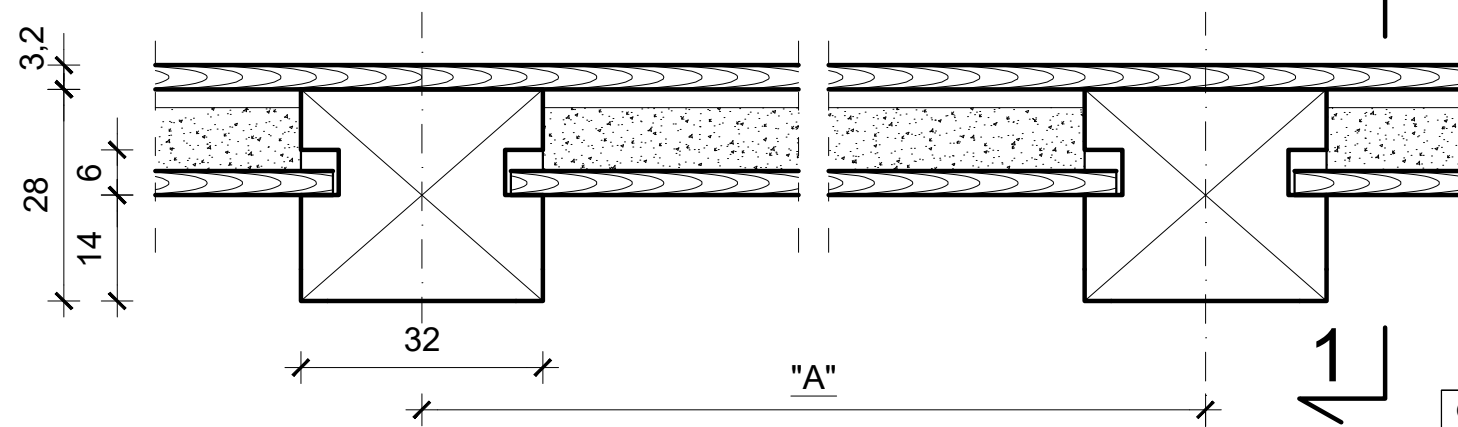
skala 1:100 maj-lipiec 2019 r. rysunek nr 3

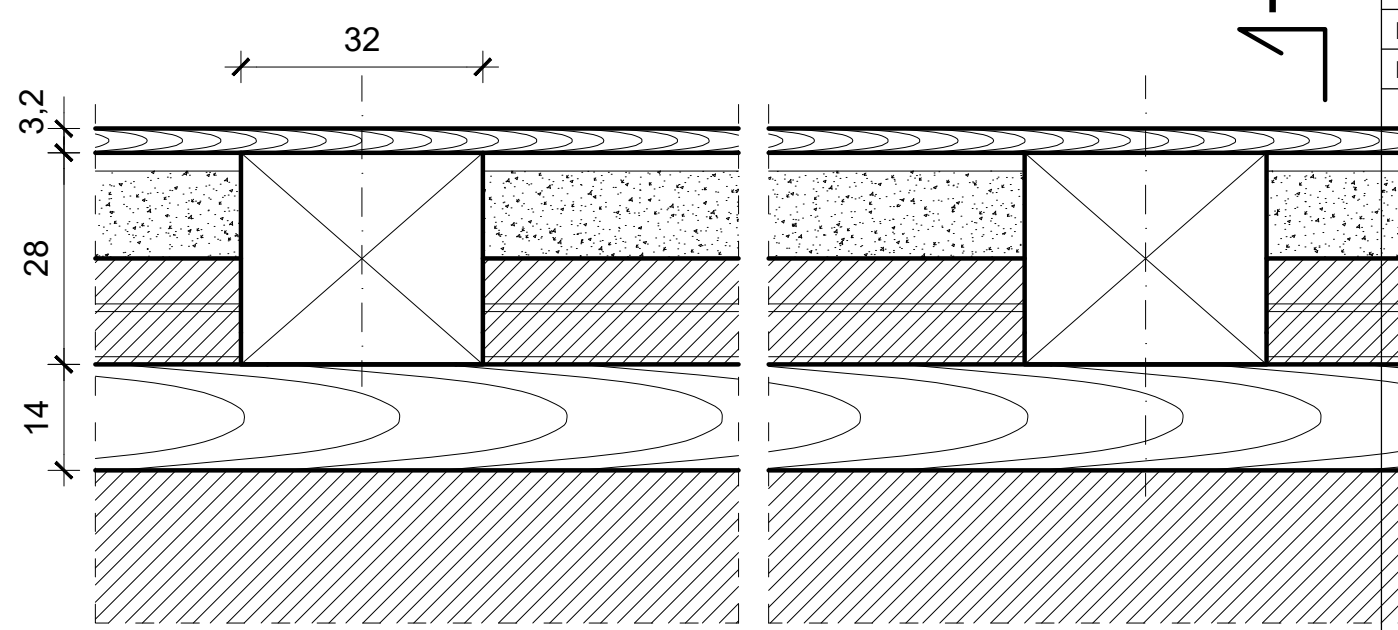
deski podłogowe 3,2 cm
polepa ~10 cm
ślepy pułap 3,2 cm
belka drewniana 32x28 cm

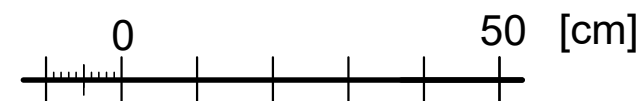
tynk wap. 3 cm
namurnica 14x14 cm
mur ceglany

deski podłogowe 3,2 cm
polepa ~10 cm
dwie warstwy cegły ceram.
belka drewniana 32x28 cm
namurnica 14x14 cm
mur ceglany

Skala 1:10

UWAGA: Wymiar "A" (rozstaw osiowy belek) różni się w zależności od umiejscowienia stropu w budynku - patrz rys. 2 i 3 oraz opis.

UZUPEŁNIAJĄCE BADANIA ARCHITEKTONICZNE
W ZESPOLE DOMU DOBROczynności I SIEROT W GDAŃSKU
BUDYNEK GŁÓWNY - UL. SIEROCA 6

PRZEKROJE PRZEZ DREWNIANE STROPY
Z OKRESU BAROKU

autor opracowania: mgr inż. arch. Michał Kwasek
dr inż. arch. Piotr Samół

skala 1:10

maj-lipiec 2019 r.

rysunek nr 5